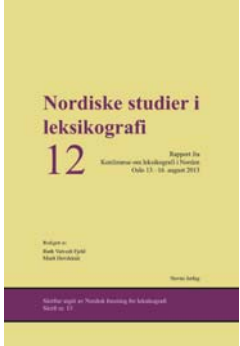

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Vinsmagningsordbogen <i>Ænolex Bourgogne</i> . En milepæl i pragmatisk fagleksikografi	
Forfatter:	Patrick Leroyer & Asta Høy	
Kilde:	Nordiske Studier i Leksikografi 12, 2013, s. 287-302 Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Oslo 13.-16. august 2013	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi 2014

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Vinsmagningsordbogen *Enolex Bourgogne*. En milepæl i pragmatisk fagleksikografi

Patrick Leroyer & Asta Høy

This paper presents the design of a new online lexicographic information tool, *Enolex Burgundy* (= OB). Initiated in the autumn 2012, OB is an ongoing interdisciplinary, international research project between specialised lexicographers, linguists, and wine experts. The project is co-financed by the Burgundy Wine Board (BIVB/VDB 2013) and by the French region Burgundy. It is aimed at the development of new functions and multimodal usages for its intended users in specific, wine-related user situations. In the first phase of its development, OB will address the information needs of trainees engaged in wine tasting training courses at the Burgundy Wine School. We will stress some of the new lexicographic and technological features of OB, including lemma selection, multimodal data types, and alternative access routes, all of these contributing to the satisfaction of evaluative information needs in the foreseen user situations.

1. Indledning

Den (meta)leksikografi, der knytter sig til emnefeltet vin, omfatter forskning og udarbejdelse af vinartikler i almensprog-

lige ordbøger eller fagordbøger, encyklopædier og termbanker. Skønt mere sjældent omfatter det også forskning i og udarbejdelse af specielle ét-fagsordbøger om vinens særlige sprog (DLV 2007) eller om faglige emner om vin generelt (Van der Merwe 2010; WAS 2012; WIKI 2013). Under vinens (meta)leksikografi bør også indregnes leksikografisk strukturerede informationsværktøjer, såsom vinguides, vinhosider, vinatlasser, vinapplikationer til smartphones m.fl. Eksempler på anvendelse af disse informationsværktøjer er operative situationer, dvs. behov for at få vejledning i form af instruktioner, anbefalinger og tip til, fx hvilken vin passer til maden (Leroyer & Gouws 2009), og evaluative situationer, fx i forbindelse med en blindsmagning, hvor opgaven er med præcise ord og udtryk at beskrive vinen for at kunne identificere den. Der vil ofte her være tale om et nyt ordforråd, som skal indlæres, da vinforbrugerne normalt kun benytter sig af et noget begrænset og upræcist ordforråd med udsagn som «Denne vin har en flot mørkerød farve, den dufter af røde bær og krydderier, den er blød, rund og kraftig, den er rigtig god». Der skal med andre ord sættes mere præcise ord på vin.

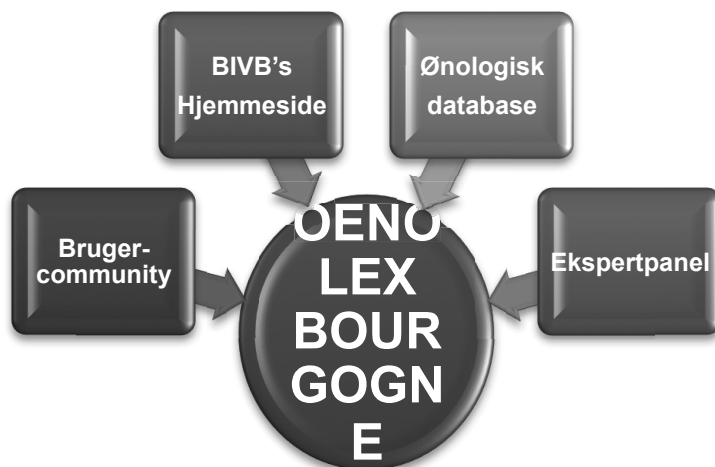
Vi vil her introducere *CENOLEX Bourgogne* (herefter OB), et nyt, internationalt (meta)leksikografisk forskningsprojekt, som er initieret af den franske vinbrancheforening i Bourgogne BIVB (Bureau Interprofessionnel des Vins de Bourgogne) og gennemføres i et samarbejde mellem Center for leksikografi ved Aarhus Universitet og Université de Bourgogne. Formålet er at udvikle et online, multimodalt, leksikografisk informationsværktøj – dvs. indeholdende forskellige dataformater, såsom tekst, billeder, videoer, illustrationer m.fl. Der er hermed tale om en ny type brancheordbog, der i første omgang skal omfatte data til beskrivelse og vurdering af vine fra Bourgogne i én specifik brugersituation, nemlig indlæring af vinsmagning på vin-

skolen. Ordbogen retter sig mod såvel eksperter som lægfolk og dermed mod medlemmer såvel som ikke-medlemmer af BIVB. På længere sigt skal OB desuden kunne tilfredsstille de særlige kommunikationsbehov, som branchen har i forbindelse med sin interne og sin eksterne kommunikation og med uddannelserne på vinskolen. Vi vil her redegøre for nogle af de leksikografiske principper, vi har udarbejdet for konceptet, herunder dataselektion, datastrukturering og datapræsentation, men først og fremmest alternative tilgangsveje, der muliggør forskellige typer søgninger.

2. OB's arkitektur

OB er en brancheordbog, og det leksikografiske design af OB er følgende udviklet til at opfylde branchens informations- og kommunikationsbehov samt de potentielle brugeres behov, jf. Bergenholtz og Tarp 1994. OB benytter sig af en terminalliggende arkitektur (se figur 1) og integrerer fire platforme: en bruger-community, BIVB's hjemmeside, selve den ønologiske database samt et ekspertpanel. OB er derved i tråd med de tanker, som Béjoint 2010 formulerer:

Probably the dictionary as we know it is on its way out, and we will see the emergence of new kinds of tools, reference tools encompassing more than the dictionary, containing other kinds of information and providing a better treatment of the more traditional presentations (Béjoint 2010:386).

Figur 1: OB's arkitektur.

I det følgende vil vi primært kommentere principperne for opbygningen af databasen, som viderefører og udbygger nogle af de situationelle principper skitseret i Leroyer 2011.

3. Situationsbaserede datapræsentationer

3.1. Kommunikative situationer: fra *appellation* til indtryk

Kommunikative situationer er i OB defineret som situationer, hvor potentielle vinsmagere har brug for hjælp til at løse et

receptions- eller produktionsproblem. Det kan være hjælp til forståelse af specielle fagtermer eller -udtryk under en vinpræsentation forud for vinsmagningen eller hjælp til at udtrykke sig præcist og professionelt under selve vinsmagningen. I OB lemmatiseres alle termer, der er direkte relateret til vinsmagningen. Men da brugeren normalt ikke kender de ord og udtryk, der skal bruges til at beskrive den enkelte vin, vil en søgning på den smagte vins *appellation* kunne returnere alle relevante termer og udtryk. Der linkes desuden til vinsmagningsvideoer.

Chablis grand cru
Visuel Or-vert pur, une robe haute couture. Avec l'âge, elle évolue vers le jaune clair. Car ce vin est de belle garde (10 à 15 ans, parfois plus).
Olfactif Arômes minéraux (silex, pierre à fusil) intenses. Ils offrent toutefois leur place au tilleul, aux fruits secs, au miel discret, à l'amande.
Gustatif Equilibre parfait entre acidité et gras, vif et sec : tout le charme d'un vin inimitable et de source authentique. Le plus beau joyau de la couronne des Chablis, riche en nuances selon les climats.
Link til vinsmagningsvideo

Tabel 1: Datapræsentation i kommunikative situationer.

3.2. Kognitive situationer: fra *appellation* til fakta om vinen

Præcis viden om den smagte vin er medvirkende til at kvalificere og højne vinsmagningsoplevelsen. Ved vinsmagning af Chablis-vine vil spørgsmål som «Hvor kommer Chablis fra?» og «Hvad kendetegner dette vindistrikt?» melde sig. Alle *appellations* og vindistrikter lemmatiseres, og en søgning på den enkelte *appellation* eller det enkelte distrikt vil returnere en faktaboks, der rummer svar på disse spørgsmål og linker til en præsentationsvideo samt et kort over distriktet.

Chablis
Les vins de Chablis sont des vins blancs secs qui se distinguent par leur pureté, leur fraîcheur, leur finesse, leur minéralité. Le cépage Chardonnay s'exprime à Chablis comme nulle part ailleurs. Il puise dans un sous-sol vieux de 150 millions d'années sa personnalité, son caractère, et mûrit dans des conditions idéales, sous un climat semi-continental, lui permettant d'atteindre un bel équilibre entre sa richesse en sucre et sa fraîcheur.
Link til præsentationsvideo
Link til kort over distriktet

Tabel 2: Datapræsentation i kognitive situationer.

3.3 Interpretative situationer: fra etiket til fakta om vinen

Information om vin på Bourgogne-vinetiketter er stærkt kodificeret, og OB konstrueres derfor til også at hjælpe brugeren med at afkode den information, som vinetiketten rummer. Dette opnås ved indeksering af billederne af de enkelte producenters vinetiketter, og ved adressering af de kommunikative og kognitive data til disse (se 3.1 og 3.2 ovenover). Der linkes desuden til tilgængelige bedømmelser og anmeldelser af de enkelte vine.

3.4 Operative situationer: fra FAQ til instruktioner

Endelig er OB konstrueret til at yde hjælp i operative situationer, hvor brugeren gerne vil vide – eller få demonstreret – hvordan man bærer sig ad for at smage vin. Tilgang til data sikres via en indholdsfortegnelse, hvori samles hyppige spørgsmål (FAQ) med dertil knyttede instruktioner til de enkelte elementer af vinsmagningsproceduren, eller via indeksord over hyppige, relevante termer (temperatur, glas, kigge, slynge rundt m.fl.).

spørgsmål	index
Hvilken slags glas?	glas form rumindhold kvalitet
Hvor meget skal der skænkes i glasset?	skænke
Hvilken temperatur?	temperatur
Hvordan holder man om glasset?	holde
Hvordan slynger man vinen rundt i glasset?	slynge rundt
Hvor kigger man hen i glasset?	kigge disken sider

Tabel 3: Datatilgang i operative situationer.

4. OB's brugergrænseflade

Det traditionelle polyfunktionelle princip, hvor et leksikografisk informationsværktøj skal opfylde forskellige behov på én gang, risikerer enten at føre til *information overload* eller til irrelevante søgeresultater. Ved at benytte et situationsbestemt, monofunktionelt princip, hvor de data, der returneres ved søgning, er styret af brugersituationen, sikres hurtig og nem adgang til relevant information.

Monofunktionaliteten sikres ved, at brugeren aktivt vælger søgning ud fra sine informationsbehov i den pågældende situation. Dette sker ved brug af søgeknapper inden selve søgningen, hvorved data filtreres og der opnås et specifikt søgeresultat.

Søgeknapp	Brugersituation
Sæt ord på vinen	kommunikativ
Indhent viden om vinen	kognitiv
Aflæs vinetiketten	interpretativ
Få instruktioner til smagningen	operativ
Find frem til vin ved blindsmagning	evaluativ

Tabel 4: OB's søgeknapper.

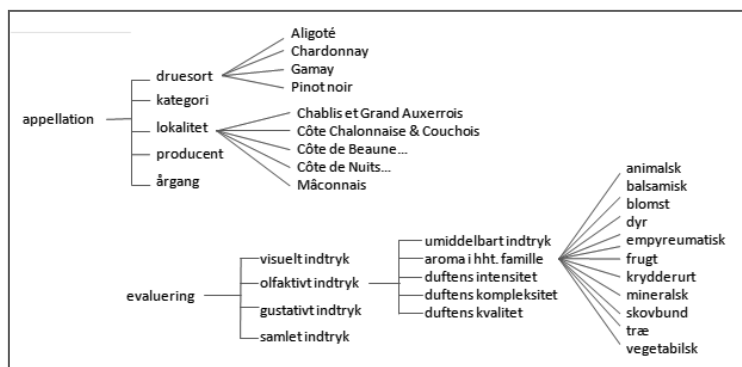
5. Organisation af begreberne i OB

Alt efter søgning indgår der et større eller mindre antal dataenheder i søgeresultatet. Hver af disse enheder udgør et begreb, en «unit of knowledge created by a unique combination of characteristics» (ISO 1087), der i OB tilordnes en semantisk kategori, fx:

- lokalitet
- årgang
- druesort
- smagsindtryk
- vinsmagningens procedure

Begreberne opdeles desuden ud fra en skelnen mellem faktuelle data og vinsmagningsindtryk. Da svaret på en søgning typisk vil involvere begge typer af data, skal begreberne kædes sammen ved hjælp af relationer, hvorved der etableres en ontologi, som er med til at sikre en udførlig identifikation af den enkelte vins *appellation*.

I OB er de hierarkiske relationer mellem begreber enten partitive (underbegreberne er dele af det umiddelbare overbegreb) eller generiske (underbegreberne er typer af det umiddelbare overbegreb). Figur 2 herunder illustrerer disse relationer, hvor der skelnes mellem *appellation*, dvs. den betegnelse, der knyttes til den enkelte vin, og *evaluering* af den enkelte vin. I henhold til gængs praksis (Madsen 1999) er generiske relationer vist vha. skrå forbindelsesstreger og partitive relationer vha. horisontale og vertikale forbindelsesstreger.

Figur 2: Generiske og partitive relationer i OB.

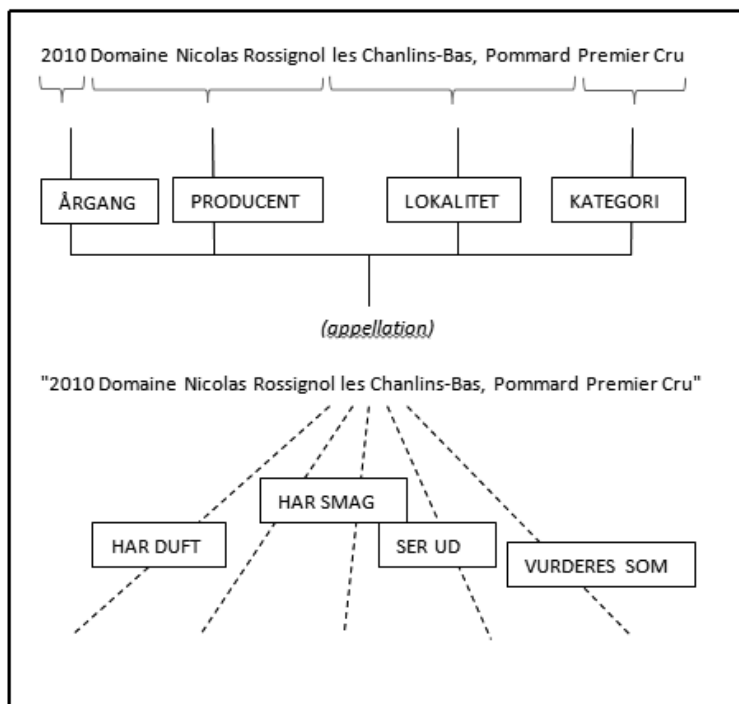
De elementer, der indgår i en *appellation*, er underbegreber i hver sit semantiske hierarki og registreres i følgende datafelter:

druesort, kategori, lokalitet, producent og årgang. Hver *appellation* tildeles derved sin helt egen datakombination. Aromabetegnelser stammer fra BIVB's egne data. Vi bruger BIVB's egen terminologi, da formålet ikke er at udarbejde et præskriptivt leksikografisk værktøj, men et deskriptivt værktøj. Dette princip – som er forankret i branchens ejerskab af de leksikografiske data – er i øvrigt helt centralt for udarbejdelse af brancheordbøger.

De associative relationer (ISO 74:2000, Madsen 2005) i OB (defineret som tematiske forbindelser mellem to begreber, der hører til i forskellige underordnede begrebsgrupper inden for samme semantiske kategori eller hører til i hver sin semantiske kategori) anvendes til at knytte specifikke træk til en given vin. Der kan indvendes, at der indgår en vis subjektivitet i beskrivelsen af en vins «karakteristiske træk». Men eftersom formålet med OB er at videreformidle gennem læring den ekspertise og den viden, professionelle vinkypere og ønologer ligger inde med, forudsætter vi i OB, at der blandt branchefolk er nogenlunde konsensus om de enkelte vines karakteristiske træk.

Selve evalueringen af vinen består, som det fremgår af figur 3 herunder, af visuelle, olfaktive og gustative indtryk og af det samlede indtryk (kvalitetsevalueringen). Tilknytningen af trækene til den enkelte *appellation* anføres ved hjælp af trækspecifikationerne SER UD, HAR DUFT, HAR SMAG og VURDERES SOM iht. BIVB's egne bedømmelser.

Omdrejningspunktet i OB er og bliver den enkelte *appellation*, som er forsynet med et antal karakteristiske træk. En fordel ved denne dataorganisation er, at brugeren kan få hjælp til identifikation af en given vin ved blindsmagning: Ved en kombineret søgning på de karakteristiske træk, som identificeres under smagningen, kan brugeren få returneret *appellations* af et antal

Figur 3: Vinsmagningsrelationer i OB.

potentielle kandidater til den blindsmagte vin, og OB fungerer derved som et aktivt e-indlæringsværktøj (= evaluativ situation). Der kan selvfølgelig også foretages en række andre kombinerede søgninger; fx kan man finde frem til de Bourgogne-vine, der deler egenskaben *trøffel*, eller ud fra en kombineret søgning på *Grand cru* og *Côtes de Nuit* få returneret listen over samtlige producenter, der matcher denne kombination.

6. Konklusion

OB er en pragmatisk, situationsbestemt vinsmagningsordbog, der er specielt udviklet til en brancheorganisation. Den er i første omgang beregnet til at yde hjælp til de kursister, der følger vinsmagningsundervisningen på vinskolen. OB rummer en række innovative tiltag, inklusive en monofunktionel datatilgang samt mulighed for at foretage kombinerede søgninger takket være organisering af vinsmagningsbegreberne i en underliggende ad hoc-ontologi omkring *appellations*. Dataene i OB er udelukkende selekteret ud fra informationsbehovene i de enkelte brugersituationer. Dataene er multimodale og stammer udelukkende fra branchens egne data. OB er således et milepæl i udviklingen af meget specifikke fagleksikografiske informationsværktøjer, der benytter både ny teknologi i overensstemmelse med anbefalingerne i Tarp 2010 og Fuertes-Olivera og Tarp 2014, en avanceret funktionel arkitektur og en pragmatisk tilgang. I OB er den konventionelle fagleksikografiske ordbogskoncipering, som styres af fagets vidensrepræsentation som fx i Fata 2010, Lerat 2011 og Van der Merwe 2008, erstattet af en koncipering, der udelukkende styres af de specifikke, faglige brugssituationer, som brugerne deltager i med de opgaver, de skal løse, og af de højrelevante informationsbehov, som disse brugssituationer og opgaver netop afføder.

Litteratur

Ordbøger og online informationsressourcer

BIVB = *Bureau Interprofessionnel des vins de Bourgogne*.

<www.vins-bourgogne.fr> (juni 2013).

DLV (2007) = Martine Coutier: *Le dictionnaire de la langue du vin*. Paris: Éditions du CNRS.

WIKI = *Wikipedia. L'encyclopédie libre*. Le portail de la vigne et du vin.

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Portail:Vigne_et_vin> (juni 2013)

WAS = WINETECH AND SAWIS = *South African Trilingual Wine Industry Dictionary*.

<www.sawis.co.za/dictionary/index.php> (juni 2013).

VDB = *Vins de Bourgogne*. Beaune Cedex: BIVB.

<www.vins-bourgogne.fr> (juni 2013).

Anden litteratur

Béjoint, Henri (2010): *The Lexicography of English*. Oxford: Oxford University Press.

Bergenholtz, Henning & Sven Tarp (1994): *Manual i fagleksikografi*. Herning: Systime.

Fata, Ildikó (2010): *The Bilingual Specialised Translation Dictionary for Learners*. I: Pedro A. Fuertes-Olivera & Henning Bergenholtz (red.): *Specialised Dictionaries for Learners*. Berlin/New York: De Gruyter, Lexicographica Series Maior, 83–103.

- Fuertes-Olivera, Pedro A. & Sven Tarp (2014): *Theory and Practice of Specialised Online Dictionaries: Lexicography versus Terminography*. Berlin, New York: De Gruyter (i trykken).
- ISO 1087:2000 = *Terminology work - Vocabulary- Part 1: Theory and application*. International Standards Organisation.
- ISO 74:2000 = *Terminology work - Principles and methods*. International Standards Organisation.
- Lerat, Pierre (2011): Dénominations spécialisées, connaissances professionnelles et connaissances linguistiques en terminologie. Le cas du vin. I: Miguel Ibáñez Rodríguez & Maria Teresa Sánchez Nieto: *El lenguaje de la vid y el vino y su traducción*. Valladolid: Universidad de Valladolid, 201–224.
- Leroyer, Patrick & Rufus Gouws (2009): En termes de vin – Modularisation lexicographique du guide oenotouristique en ligne. I: *Revue Française de Linguistique Appliquée, Vol. 14, Nr. 2, 2009*, 99–116.
- Leroyer, Patrick (2011): Change of Paradigm: From Linguistics to Information Science and from Dictionaries to Lexicographical Information Tools. I: Pedro A. Fuertes-Olivera & Henning Bergenholtz (red.). *e-Lexicography: The Internet, Digital Initiatives and Lexicography*. London, New York: Continuum, 121–140.
- Madsen, Bodil Nistrup (1999): *Terminologi. Principper og metoder*. København: Gads Forlag.
- Madsen, Bodil Nistrup (2005): *Håndbog i begrebsarbejde, Principper og metoder for arbejdsgrupperne nedsat af Det Nationale Begrebsråd for Sundhedsvæsenet, Del 1: Principper*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Tarp, Sven (2010): Lexicography or Terminography? The Lexicographer's Point of View. I: Pedro A. Fuertes Olivera (red.): *Specialised Dictionaries for Learners*. Berlin/New

LEROYER & HØY

York: De Gruyter, 27–36.

Van der Merwe, Michele (2008): Wine and Words: A Trilingual Wine Dictionary for South Africa. I: *Lexikos Vol. 18*, 337–348.

Patrick Leroyer

lektor, ph.d.

Aarhus Universitet, Center for leksikografi

Jens Christians Skous Vej 4

DK-8000 Aarhus C

pl@asb.dk

Asta Høy

videnskabelig assistent, ph.d.

Aarhus Universitet, Center for leksikografi

Jens Christians Skous Vej 4

DK-8000 Aarhus C

astah@asb.dk